

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Ярмоленка Максима Анатолійовича «Удосконалення навчально-тренувального процесу спортсменів спеціальних олімпіад (на матеріалі футболу)», представлену в спеціалізовану вчену раду Д 26.829.01 Національного університету фізичного виховання і спорту України для захисту на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Актуальність дисертаційної роботи. Своєчасність і актуальність даної роботи обумовлена як соціальними, так і гуманістичними чинниками.

За даними медичної статистики, в даний час серед інвалідів дитинства група розумово відсталих - на першому місці (53,7%). Число дітей-інвалідів збільшилося в 4,8 рази за 15 років, причому серед них 99,4% - діти олігофрени. З них легко розумово відсталі - 32,9%, важко і глибоко відсталі - 67,1%. У порівнянні з інвалідами внаслідок психічних захворювань розумово відсталі інваліди відрізняються найбільш низькими рівнями соціальної адаптації. Причини явного зростання поширеності розумової відсталості різноманітні. Велике значення мають алкоголізація, наркотизація і куріння майбутніх матерів і батьків, погіршення екологічної ситуації, що приводить до зростання мутагенних чинників і разом з тим до збільшення числа спадкових форм розумової відсталості. В екологічно неблагополучних районах виявляється більше число вад розвитку, психічно хворих дітей, а з ним і розумово відсталих (32 дитини на 30 000 населення в неблагополучних, в порівнянні з 22 – у благополучних). Особливо гостро це видно в регіонах, які постраждали від техногенних катастроф (наприклад, від наслідків Чорнобиля). Є випадки також і помилкової постановки діагнозів.

Відомо також, що кожна дитина народжується з неоднаковими можливостями, більшими чи меншими, але вона має право розвивати їх.

Мозок - унікальне творіння природи. Весь світ з його фарбами, звуками, смаками не мав би ніяких властивостей для людини, якби не інтерпретувався його мозком. Тому будь-які порушення в функціонуванні мозку впливають на якість життя людини і на його взаємодію з іншими людьми. При цьому

існують також компенсаторні можливості функціонування центральної нервової системи.

Раніше вважалося, що порушення розумової діяльності не виліковні. Однак ще в 1925 році англійська лікар Тайлер Маргарет Люсі в книзі «Лікування розумової відсталості у дітей» описала випадки відновлення інтелектуальних функцій у дітей та дорослих під впливом спеціальних заходів, одним з яких був масаж шиї і усунення зсувів в положенні шийних хребців. Відомі також факти подолання інтелектуальних порушень за допомогою занять за методикою Марії Монтенсорі, в результаті чого хворі діти за рівнем інтелектуального розвитку стали перевершувати здорових. Один з методів Марії Монтенсорі – гра. Відомо, що найбільш повно всі сторони особистості дитини – мислення, воля, уява, емоції розвиваються в грі. Саме тому для дитини з інтелектуальними відхиленнями гра є не тільки розвагою, але і ліками. Доведено також, що цілісний розвиток мозку стимулюють заняття фізичними вправами. У зв'язку з цим особливого значення набувають заняття спортом для людей з обмеженими інтелектуальними можливостями. Заняття спортом не тільки сприяють соціальній адаптації таких людей, але і допомагають розвинути наявні задатки і активізувати компенсаторні механізми функціонування розумової діяльності.

У зв'язку з цим особливого значення набуває сучасний рух Спеціальної Олімпіади, що дозволяє реалізувати свої задатки і розвинути рухові й інтелектуальні можливості.

Основна мета Спеціальної Олімпіади полягає в тому, щоб допомогти людям з відхиленнями в розумовому розвитку стати повноправними членами суспільства, діяльно брати участь в суспільному житті, надати цим людям рівні можливості для демонстрації своїх навичок і талантів в умовах спортивних змагань та інформувати громадськість про їх можливості і потреби. Один із принципів Спеціальної Олімпіади включає в себе таке положення: люди з відхиленнями в розумовому розвитку можуть при відповідному навчанні і заохочення вчитися, отримувати задоволення і користь від участі в індивідуальне і командних видах спорту. Крім того, як зазначив посол і чемпіон Спеціальної Олімпіади Метью Вільямс, участь в

Спеціальній Олімпіаді допомагає подолати відчуття постійної приниженості і пов'язаний з цим психологічний дискомфорт людям з порушеннями інтелекту.

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок про актуальність теми дослідження, з огляду на те, що дана проблема практично не висвітлювалася в науковій літературі.

Наукова новизна. Дисертаційна робота Ярмоленка М.А. представляється новою у світлі пропозиції навчальної програми Спеціальної Олімпіади з футболу, яка має оздоровчу, соціальну та навчальну спрямованість, базується на індивідуальному підході, який передбачає врахування особливостей захворювань, рівня фізичної підготовленості, ступеня інтелектуальних відхилень спортсменів. Вперше обґрунтовано напрями оптимізації і основні методичні положення навчально-тренувального процесу спортсменів з ОУР з урахуванням специфіки їх захворювань; вперше з урахуванням нозологічних характеристик футболістів Спеціальних Олімпіад узагальнені особливості організаційно-методичну забезпечення, які лягли в основу розробки методичних положень проведення тренувальних занять. Таким чином, представлена автором робота відповідає сучасним методологічним вимогам до фундаментальних наукових досліджень, у тому числі – до наукових досліджень у спорті. Розроблена автором програма визначає новизну, достовірність, науковість роботи.

У зв'язку з цим можна зробити висновок, що наукова новизна роботи Ярмоленка М.А. не викликає сумнівів, охоплює найбільш проблемні аспекти сучасної спортивної науки і містить ряд положень, які є новими для методологічних, теоретичних і експериментальних положень теорії і методики спортивного тренування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Робота виконана відповідно до «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр.» Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України за темою 1. 10 «Соціальногуманістичні основи розвитку адаптивного спорту в Україні» (номер державної реєстрації 0113U004011) та тематичного плану Міністерства освіти і науки України за темою 1.7 «організаційно-методичну основи розвитку адаптивного спорту» (номер державної реєстрації 0116U001613). Роль автора як співвиконавця теми

полягала у вдосконаленні практичних основ навчально-тренувального процесу спортсменів з ОУР, в розробці та впровадженні навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці та апробації організаційно-методичних основ навчально-тренувальної діяльності, що дозволяє тренерам і волонтерам СОУ вирішувати питання вдосконалення підготовки спортсменів з ОУР. Матеріали дисертаційної роботи рекомендовані для використання в процесі підготовки студентів та магістрантів в рамках дисциплін «Адаптивний спорт», «Організаційні аспекти розвитку сучасного спорту» та «Соціально-правові основи розвитку сучасного спорту».

Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. У ній вирішена важлива проблема сучасної теорії та методики олімпійського спорту – розробка та застосування інноваційних технологій при підготовці футболістів з вадами інтелекту в річному тренувальному циклі, що є істотним внеском у сучасну теорію олімпійського та професійного спорту, має значні перспективи для наукового розвитку і практичного застосування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи. Ступінь достовірності отриманих результатів забезпечується тривалістю і кількістю експериментальних досліджень, використанням в роботі сучасних методів, які відповідають вимогам наукової метрології, застосуванням адекватного завданням комплексу діагностичної апаратури.

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті та завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу, коректністю статистичної обробки даних із застосуванням сучасних комп'ютерних програм.

У дослідженнях взяли участь 38 тренерів Спеціальних Олімпіад, 35 батьків, які мають дітей з ОУР, 18 дітей з різним ступенем ОУР.

У дослідженнях використаний великий діапазон теоретичних, педагогічних методів дослідження: аналіз науково-методичної літератури, документальних матеріалів і мережі Інтернет; опитування (бесіда, анкетування); метод викопіювання з медичних карт; педагогічне тестування; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота Ярмоленка М.А. складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтована актуальність роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, темами, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлені методологія дослідження, рівень наукової новизни і практична значимість роботи, відображено особистий внесок автора, наведено дані про апробацію роботи та впровадження отриманих результатів в практику.

У *першому розділі* проведено аналіз спеціальної та науково-методичної літератури та досвіду передової практики показав, що організація занять зі спортсменами з ОУР має соціальну спрямованість і буде ефективною тільки при забезпеченні адекватно підібраних методів, принципів, а також раціональних по навантаженню загальних і спеціальних засобів, які сприяють соціальній інтеграції та реабілітації осіб з ОУР. Синтез досліджень щодо питань корекції фізичного розвитку та рухової діяльності для спортсменів з ОУР показав, що вони мають індивідуальний характер. Звертає увагу факт, що спортсмени з ОУР практично за всіма показниками поступаються своїм здоровим одноліткам, значним чином у них відстають координаційні здібності, темп, ритм і координація рухів, швидкість реакції в часі і просторі.

У *другому розділі* надано відомості про методи, контингент учасників експерименту, етапи вирішення завдань.

У *третьому розділі* охарактеризовано сучасні підходи до організації та проведення тренувальних занять з футболістами спеціальних олімпіад. Крім того, представлено аналіз структури і змісту навчально-тренувальної програми по організації футболу для Спеціальних Олімпіад; організаційно методичне забезпечення навчально-тренувального процесу футболістів

Спеціальних Олімпіад; соціальні аспекти навчально-тренувальної діяльності футболістів Спеціальних Олімпіад.

Четвертий розділ присвячено розробці та перевірці ефективності авторської навчальної програми з футболу для спортсменів спеціальних олімпіад. У розділі подано основні положення навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу; методичні положення проведення тренувальних занять з футболістами з легким ступенем відхилення розумового розвитку; особливості організації та проведення навчально-тренувального процесу з футболістами з помірним ступенем відхилення розумового розвитку; специфіку проведення тренувальних занять з футболістами з важким ступенем відхилення розумового розвитку, а також методичні особливості проведення тренувальних занять в залежності від нозологічних особливостей футболістів Спеціальних Олімпіад і ефективність впровадження навчальної програми з футболу для осіб з вадами розумового розвитку в спеціальному корекційному навчальному закладі.

У *п'ятому розділі* здійснено аналіз отриманих даних та їх порівняння з наявними результатами подібних досліджень як вітчизняних, так і закордонних науковців та узагальнено підсумки дисертаційної роботи.

У роботі доповнені й уточнені результати досліджень відносно більш низького рівня розвитку фізичних якостей у людей з вадами інтелекту, пов'язаних з порушенням координації рухів, рівноваги, зниження здатності до максимального прояву рухових якостей, просторового орієнтування.

Розширено дані про наявність у людей з обмеженими можливостями компенсаторних механізмів, пов'язаних з активізацією інших структур мозку в зв'язку з недоліками інтелекту.

У висновках дисертації викладено основні результати роботи, кількісні та якісні характеристики отриманих результатів з обґрунтуванням їх достовірності.

Викликає інтерес представлена в дисертації запропонована програма підготовки футболістів до Спеціальних Олімпіад.

Повнота викладу матеріалів дисертації в роботах, які опубліковані автором. Основні положення дисертаційного дослідження викладені в 17-ти наукових працях, з них шість опубліковані в спеціалізованих виданнях

України (три з яких входять в міжнародні наукометричних баз, одна – в зарубіжному науковому періодичному виданні), вісім публікацій - апробаційного характеру, і три – додатково відображають результати.

В опублікованих роботах і авторефераті досить повно викладено питання програм підготовки спортсменів в тренувальному процесі футболістів з вадами інтелекту. Дисертація та автореферат написані грамотно, лаконічно, науковим стилем. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Зауваження щодо змісту дисертації та автореферату. Поряд із зазначенням позитивних аспектів дисертації ми змушені зробити наступні зауваження.

1. На наш погляд, в роботі недостатньо представлено особливості індивідуального підходу при побудові тренувальних програм для спортсменів з вадами інтелекту. Відомо, що порушення інтелекту мають різне походження і різні прояви, що вимагає різного підходу в тренувально-педагогічному процесі. Наприклад, хворі з синдромом Дауна при порушенні абстрактного мислення схильні до взаємодії з іншими людьми, емоційно відкриті, а хворі на аутизм, навпаки, часто мають високі показники пам'яті та інших можливостей мислення, але майже не адаптуються в соціумі. Ці особливості вимагають різного підходу при побудові тренувального процесу, і особливо це стосується футболу.

2. На наш погляд, деякі положення, представлені в третьому розділі, фактично є літературним оглядом, і повинні були освітленими в першому розділі.

3. В роботі не зазначено, як вплинула авторська програма підготовки футболістів з вадами інтелекту на їх розумові здібності та соціальну адаптацію, оскільки дане завдання є головним завданням Спеціальної Олімпіади.

4. В роботі недостатньо застосовувались експериментальні методи фізіологічної, біомеханічної, психофізіологічної спрямованості.

Однак зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і не знижують наукову і практичну значимість отриманих результатів.

Висновок

Дисертаційна робота Ярмоленка Максима Анатолійовича «Удосконалення навчально-тренувального процесу спортсменів спеціальних олімпіад (на матеріалі футболу)», яка представлена на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт, є закінченою науково-дослідницькою працею, відповідає вимогам пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт.

Доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор, завідувач кафедри олімпійського
і професійного спорту та спортивних ігор
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Ж.Л. Козіна

